

Justis og beredskapsdepartementet v/Lovavdelingen

Vår ref.
2017/5738

Deres ref.

Dato
15.08.2017

Høringssvar fra Sekretariatet for konfliktrådene - NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov

Vedlagt følger høringssvar fra Sekretariatet for konfliktrådene vedrørende forslag til NOU 2016:24 - Ny straffeprosesslov.

Opprinnelig høringsfrist var 6. juni d.å. Vi har etter avtale fått utsatt høringsfrist til 15. august 2017.

Vennlig hilsen

Sekretariatet for konfliktrådene

Lise Sannerud
Direktør

Hanne Martinusen
Seniorrådgiver/jurist

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Postadresse:
Sekretariatet for konfliktrådene
Postboks 8028 Dep.
0030 OSLO

Besøksadresse:
Møllergata 16, OSLO
22 77 70 01
www.konfliktraadet.no

Saksbehandler:
Hanne Martinusen
Hanne.Martinusen@konfliktraadet.no

**HØRINGSUTTALELSE FRA SEKRETARIATET FOR KONFLIKTRÅDENE
NOU 2016:24 NY STRAFFEPROSESSLOV**

Innhold

1.	Innledning.....	3
2.	Noen overordnede kommentarer til forslaget	3
3.	Sfks kommentarer til enkelte lovforslag i lovutkastet	4
3.1	Kommentarer til lovutkastet kapittel 2 og forslaget til ny § 6 a i straffegjennomføringsloven	4
3.2	Kommentarer til lovutkastet kapittel 3	5
3.3	Kommentarer til lovutkastet kapittel 4	7
3.4	Kommentarer til lovutkastet kapittel 13	9
3.5	Kommentarer til lovutkastet kapittel 14 og 15 - pågrepelse og fengsling av barn	10
3.6	Kommentarer til lovutkastet kapittel 16	10
3.7	Kommentar til lovutkastet kapittel 19.....	13
3.8	Kommentarer til lovutkastet kapittel 28	13
3.9	Kommentarer til lovutkastet kapittel 29	18
3.10	Kommentarer til lovutkastet kapittel 34 og kapittel 39	18
3.11	Kommentarer til lovutkastet kapittel 40	19
3.12	Kommentarer til forslaget om endring av domstolsloven § 159 a	20
4.	Avslutning.....	21

1. Innledning

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 5. desember 2016 og Straffeprosessutvalgets (utvalget) utredning NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov (forslaget).

Høringsfristen var 6. juni 2017. Sekretariatet for konfliktrådene (Sfk) har fått utsatt høringsfrist til 15. august 2017.

Sfk har i arbeidet med å gjennomgå forslaget og å utarbeide et høringssvar måtte foreta noen prioriteringer. Vi har konsentrert våre innspill og kommentarer til lovforslag som særlig angår konfliktrådenes virksomhet, og som berører rettighetene til barn og unge i konflikt med straffeloven. Manglende kommentarer kan ikke tas til inntekt for at vi ikke har merknader. Vi er heller ikke nødvendigvis enige i samtlige forslag som ikke er kommentert.

2. Noen overordnede kommentarer til forslaget

Sfk har det faglige og administrative ansvaret for landets 22 konfliktråd. Konfliktrådene ble en straffegjennomføringsetat ved ikrafttreddelsen av konfliktrådsloven av 1. juli 2014.

Det følger av konfliktrådsloven § 1 (2) at konfliktrådene har ansvaret for å gjennomføre de strafferettslige reaksjonene mekling i konfliktråd, oppfølging i konfliktråd, ungdomsoppfølging og ungdomsstraff.

Utvalget har i arbeidet med ny straffeprosesslov ikke i tilstrekkelig grad vært bevisst på at det er konfliktrådene, og ikke kriminalomsorgen, som har ansvaret for gjennomføringen av de strafferettslige reaksjonene ungdomsoppfølging og ungdomsstraff.

I høringssvaret peker vi blant annet på noen direkte feil og lovforslag hvor konfliktrådene er uteglemt. Vi ber imidlertid om at forslaget gjennomgås på bakgrunn av at gjennomføringsansvaret for ungdomsoppfølging og ungdomsstraff er tillagt konfliktrådene, og for å sikre at det blir lagt til grunn at konfliktrådene er en del av straffesakskjeden.

På side 94 i forslaget heter det at en «ny straffeprosesslov vil ha betydning for systemene i politiet, påtalemyndigheten, domstolene og kriminalomsorgen.». Utvalget ble i den forbindelse bedt om å «samarbeide tett med Politidirektoratet v/Merverdiprogrammet, Domstolsadministrasjonen, og Kriminalomsorgsdirektoratet» for å «sørge for at IKT-løsningene håndterer ny lov raskest mulig etter lovvedtaket». Etter vårt syn burde også Sfk vært invitert inn i dette arbeidet.

Konfliktrådene er uteglemt under omtalen av straffesakskjeden i punkt 4.3 i forslaget. Tilsvarende er konfliktrådene uteglemt i punkt 6.3 som omhandler de interne saksbehandlingssystemene i straffesakskjeden.

I forslaget fremkommer det at et av målene for den nye loven er at den i større grad enn den gjeldende «skal legge til rette for en effektiv og samhandlende straffesakskjede»¹. Sfk er opptatt av at det må legges til rette for digital samhandling mellom aktørene i straffesakskjeden. Sfk har iverksatt tiltak for å digitalisere konfliktrådenes virksomhet, herunder saksbehandlingen. I dag bruker konfliktrådene mye tid på manuell registrering av

¹ NOU 2016:24 s. 95

sakspapirer fra politi, påtalemyndighet og domstol. Dette er lite effektivt og bidrar til at saksbehandlingstiden blir lengre enn nødvendig. Manuell oversending av saker er trolig også en medvirkende årsak til «liggetid» fra en sak er påtaleavgjort eller en dom er rettskraftig til konfliktrådene mottar saken.

Det er vesentlig at konfliktrådene involveres i arbeidet med å utvikle bedre digitale kommunikasjonsløsninger i straffesaksjeden. Sfk har på eget initiativ gjennomført et møte med Domstolsadministrasjonen som koordinerer digitaliseringsarbeidet mellom Domstolsadministrasjonen, Politidirektoratet og Kriminalomsorgen. Bakgrunnen for initiativet var behovet for å påse at vårt gjensidige samhandlingsbehov blir ivaretatt i dette arbeidet. Fra vår side er det viktig at Sfks rolle formaliseres og at vi inviteres inn i arbeidet tidligst mulig. Vi er opptatt av at en fremtidig løsning må inkludere en digital overføring av de vel 7000 sakene konfliktrådene mottar fra de ovennevnte aktørene.

Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging er særegne straffereaksjoner for barn og unge som var mellom 15 og 18 år på handlingstidpunktet. Gjennomføringen av disse reaksjonene bygger på gjenopprettende prinsipper, forpliktende tverrfaglig samarbeid og barnets beste². Sfk er derfor særlig opptatt av at barnets beste må være førende i utarbeidelsen av regler som gjelder barn og unge i ny straffeprosesslov. Barn er en særlig sårbar gruppe. Den markante forskjellen på barn og voksne hva gjelder fysisk og psykologisk utvikling og behov må ivaretas og reflekteres i den nye straffeprosessloven. Sfk oppfatter det slik at utvalget deler dette synspunktet. Likevel savner vi i kapittel 5 i forslaget en egen omtale av barneperspektivet og særlig Barnekonvensjonens bestemmelser om barn og unge i konflikt med loven. Barneperspektivet kunne med fordel vært fremhevet og drøftet i større grad i utvalgets begrunnelse for flere av lovforslagene som gjelder barn og unge.

3. Sfks kommentarer til enkelte lovforslag i lovutkastet

Videre i teksten følger Sfks kommentarer til enkelte lovforslag i lovutkastet.

3.1 Kommentarer til lovutkastet kapittel 2 og forslaget til ny § 6 a i straffegjennomføringsloven

§ 2-12 Adgang til å møte for domstolene og ny § 6 a i straffegjennomføringsloven
Kriminalomsorgen er ikke en del av påtalemyndigheten. Utvalget foreslår derfor at kriminalomsorgens myndighet til å møte for domstolene etter gjeldende straffeprosesslov § 76 (5) flyttes til en ny bestemmelse i straffegjennomføringsloven § 6 a (1). Sfk tiltrer dette forslaget.

Både i gjeldende straffeprosesslov § 68 siste ledd og i forslaget til ny § 6 a (2) i straffegjennomføringsloven er det utelatt at regionalt nivå i kriminalomsorgen bør ha kompetansen til å anke tingrettens dom i saker etter straffeloven § 52 c (1) bokstav a (ungdomsstraff). Juristforbundet har i sitt hørings svar som gjelder kriminalomsorgens virksomhet (Juristforbundet Kriminalomsorgen) gitt en utførlig begrunnelse for hvorfor ankekompetansen i disse sakene bør ligge hos regionalt nivå i kriminalomsorgen. Sfk viser til og tilslutter seg denne begrunnelsen. Vi foreslår derfor at det inntas i den nye bestemmelsen

² Det vises til Grunnloven § 104 (2) og Barnekonvensjonen artikkel 3 hvor det er slått fast at ved behandling av mindreårige lovbrøtere, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

i straffegjennomføringsloven § 6 a (2) at regionalt nivå hos kriminalomsorgen treffer vedtak om anke i saker etter straffeloven § 52 c (1) bokstav a.

3.2 Kommentarer til lovutkastet kapittel 3

§ 3-3 Utøvelse av partsrettigheter for personer under 18 år og andre under vergemål

I lovutkastet § 3-3 (1) foreslår utvalget at mindreårige over 15 år, under visse forutsetninger nå skal kunne utøve partsrettigheter selv. Hvilke er imidlertid uklart etter Sfks syn.

I § 3-3 (1) annen setning heter det at «*mistenkte over 15 år kan utøve rettighetene selv (...)*». Ordlyden «*rettighetene*» i annen setning kan tolkes slik at den peker tilbake til ordlyden «*rettighetene i § 3-1*» i første setning. Sfk legger til grunn at opplistingen i § 3-1 er uttømmende. Dette tolkningsalternativet tilsier dermed at det kun er de opplistede rettighetene i § 3-1 utvalget foreslår at den mindreårige nå skal kunne utøve selv. Lovforslaget er etter Sfks vurdering imidlertid slik utformet at det kan skapes tvil om det er slik bestemmelsen skal forstås.

I overskriften til bestemmelsen brukes begrepet «*partsrettigheter*». I merknaden til bestemmelsen vises det til gjeldende straffeprosesslov § 83. I straffeprosessloven § 83 første punktum fremgår det at dersom siktede er under 18 år, har også vergen hans partsrettigheter. I Prop. 135 L (2010-2011) punkt 10.6.3 heter det at regelen «*innebærer at der loven krever samtykke fra siktede, må det foreligge samtykke både fra den umyndige og vergen, siden begge har rett til å nekte.*». Sfk mener på denne bakgrunn at det er behov for at departementet avklarer om § 3-3 (1) annet punktum skal forstås at slik barnet nå kan velge å utøve partsrettighetene alene i de tilfeller hvor lovverket i utgangspunktet krever samtykke også fra siktede eller domfeltes verge. Utvalget burde i så fall presisert dette i lovutkastet, herunder i merknadene til lovutkastet § 28-4 (3). Det er nærliggende å forstå ordlyden i § 28-4 (3) slik at det fremdeles er et krav om at vergen skal samtykke til at en sak overføres til konfliktrådet der mistenkte er mindreårig.

Det fremgår ikke eksplisitt av straffeloven § 48 (1) bokstav a eller av § 52 a (1) bokstav c at idømmelse av samfunnsstraff og ungdomsstraff krever vergens samtykke i saker hvor tiltalte er mindreårig. At vergene må samtykke til reaksjonen er imidlertid innfortolket under henvisning til straffeprosessloven § 83. Det vises eksempelvis til Prop. 135 L (2010-2011) s. 164 hvor departementet uttalte: «*Det følger av første ledd bokstav c at det er nødvendig at den mindreårige samtykker (...). Også barnets foreldre/verger må samtykke jf. punkt 10.6.3 ovenfor. Samtykke kan trekkes tilbake inntil dom er avsagt (...)*». Det vises også til at det fremgår eksplisitt av konfliktrådsloven § 11 siste ledd at det ved gjennomføring av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging kreves samtykke fra domfelte eller siktedes verger dersom vedkommende er mindreårig.

Sfk mener at det i saker hvor siktede eller tiltalte er mindreårig må videreføres at vergene skal samtykke til reaksjonen før denne ilegges eller idømmes.

På bakgrunn av det ovennevnte er det etter vårt syn usikkert hvordan § 3-3 (1) annen setning skal forstås.

Sfk savner en utførlig begrunnelse for forslaget som «*innebærer en realitetsendring sammenlignet med gjeldende rett*³. Blant annet bør det tydeliggjøres hvilke realitetsendringer forslaget innebærer.

Vi stiller spørsmål ved om det alltid vil være til barnets beste at det kan utøve partsrettighetene selv. Sfk er opptatt av at barn og ungdom, i tråd med Grunnloven § 104 (1) Barnekonvensjonen artikkel 12, skal bli hørt og fritt få uttale seg i alle forhold som angår vedkommende på et hvert stadium av prosessen. Sfk er imidlertid ikke overbevist om at selv en gjennomsnittlig oppegående 15-åring bør ta valget om å anke saken alene jf. lovutkastet § 3-1 bokstav h, eller at barnet selv alltid er den som er best egnet til å vurdere hvem som bør forsvare seg jf. lovutkastet § 3-1 bokstav d.

Konfliktrådernes erfaring er at vergene er gode støttespillere i mange saker. De bidrar ofte konstruktivt både i forkant av og under straffegjennomføringen. Vergene kan bidra til å realitetsorientere og motivere ungdommen ved valg av reaksjon og ved brudd underveis i straffegjennomføringen. Lovforslaget kan i sin ytterste konsekvens innebære at verger som kan bidra konstruktivt og ønsker det beste for sitt barn blir satt på sidelinjen.

I tilfeller hvor vergen ikke kan eller vil ivareta barnets interesser kan man etter gjeldende regelverk eventuelt oppnevne en midlertidig verge etter vergemålslovens regler. Dette er en sikkerhetsventil både for de tilfellene hvor vergen ikke har barnets beste i fokus eller hvor vedkommende av ulike grunner ikke kan eller vil ivareta barnets interesser.

Sfk er usikker på rekkevidden av lovforslaget i § 3-3. Vi viser til at det i dag er krav om at vergen skal innkalles til og har rett til å møte i konfliktrådsmøtet i straffesaker hvor påklaget er mindreårig jf. konfliktrådsloven § 17 (2). Videre er det et krav om at vergen skal delta i ungdomsstormøtet i ungdomsstraff og ungdomsoppfølging jf. konfliktrådsloven § 24. Vergen skal også godkjenne ungdomsplanen etter § 25 (1). Vi ønsker at gjeldende regelverk skal videreføres. Relasjonsbygging og ansvarliggjøring av vergene er ofte en forutsetning for en vellykket straffegjennomføring i mange av våre saker.

På denne bakgrunn ber Sfk departementet om å vurdere om foreslåtte § 3-3 og § 4-4 må utredes ytterligere for å tydeliggjøre hvordan forslaget skal forstås og rekkevidden av å innføre disse reglene.

Barn og unges rett til forsvarer

Sfk oppfatter at utvalget gjennom reglene i kapittel 3 i lovutkastet styrker barn og unges rett til forsvarer i forhold til gjeldende rett. Dette er positivt og Sfk støtter dette.

Vi finner grunn til å minne om at etter dagens regelverk har domfelte som er idømt ungdomsstraff rett til å få oppnevnt forsvarer til å delta i ungdomsstormøtet jf. straffeprosessloven § 100 (2). Vi ber departementet om å vurdere om denne rettigheten bør tydeliggjøres i ny straffeprosesslov.

I lovutkastet § 3-12 og § 3-13 heter det at «*mistenkte*» skal ha forsvarer både ved avhør og forenklet behandling når det i saken kan bli eller er spørsmål om å idømme ungdomsstraff.

³ NOU 2016:24 s. 551

Utvalget uttaler i utkastet at den mistenkte bør være representert ved forsvarer ved en forenklet behandling i «*alle tilfeller*» hvor det er aktuelt å idømme ungdomsstraff⁴. Sfks syn er at ordlyden i bestemmelsene kan tolkes slik at det er straffarten og ikke mistenktes alder som er avgjørende for om vedkommende har rett til å få oppnevnt forsvarer i disse tilfellene. Sfk ber departementet vurdere om det er behov for å avklare om mistenkte som på tidspunktet for avhøret eller forenklet behandling er over 18 år skal ha rett på å få oppnevnt forsvarer i de tilfeller hvor ungdomsstraff kan være en aktuell reaksjon.

Sfk viser til punkt 3 «*Barns rett til forsvarer*» i høringssvaret til Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter. Vi viser til deres gjennomgang og tiltrer deres anbefaling om at det bør utredes om retten til forsvarer etter § 3-11 og § 3-12 også kan utvides til å gjelde for de mindre alvorlige forbrytelsene.

§ 3-19 Forsvarer ved brudd på vilkår for betinget straff, samfunnsstraff mv.

Juristforbundet Kriminalomsorgen peker i sitt hørings svar på at hverken i gjeldende lov, eller i utkast til ny lov, er saker om brudd på vilkår for ungdomsstraff jf. straffeloven § 52 c (1) bokstav a angitt som en sakstype hvor domfelte har rett på offentlig oppnevnt forsvarer. Som Juristforbundet Kriminalomsorgen antar vi at dette beror på en inkurie. Vi deler synpunktet om at det er åpenbart at domfelte bør ha forsvarer i disse tilfellene, uavhengig av hvor lang subsidiær fengselsstraff det er spørsmål om å fullbyrde. Ungdomsstraff er en strengere straffart enn samfunnsstraff. Når saker om brudd på vilkår for samfunnsstraff gir rett til offentlig oppnevnt forsvarer jf. lovutkastet § 3-19 (1) bokstav e tilsier likhets- og harmoniseringshensyn at tilsvarende må gjelde for saker om brudd på vilkår for ungdomsstraff.

Sfk deler Juristforbundet Kriminalomsorgens standpunkt om at retten til forsvarer ikke bør avhenge av om domfelte er under eller over 18 år på tidspunktet når straffegjennomføringen avbrytes som følge av vilkårsbrudd. Saken dreier seg fremdeles om straffutmåling for lovbrudd begått før fylte 18 år. Retten bør knyttes til at det er tale om en mulig omgjøring av en ungdomsstraff som sådan. Domfeltes rett til forsvarer i sak om brudd på vilkår for ungdomsstraff jf. straffeloven § 52 c (1) bokstav a bør gjelde ubetinget.

Sfk legger til grunn at brudd på en betinget dom med vilkår om ungdomsoppfølging jf. konfliktrådsloven § 33 og § 34 omfattes av § 3-19 (1) bokstav b. Dette tilsier at det ved brudd i slike saker skal oppnevnes offentlig forsvarer.

3.3 Kommentarer til lovutkastet kapittel 4

§ 4-4 Utøvelse av rettigheter for personer under 18 år og andre under vergemål

Det vises til våre kommentarer til § 3-3.

§ 4-9 Rett til bistandsadvokat

I gjeldende straffeprosesslov § 107 a (1) bokstav d og i lovutkastet § 4-9 (1) bokstav c er fornærmedes rett til å få oppnevnt bistandsadvokat for å delta i ungdomsstormøtet jf.

⁴ NOU 2016:24 punkt 9.4.3.5 s. 219 og s. 554.

konfliktrådsloven § 24 (3), gjort betinget av at mistenkte har fått oppnevnt forsvarer for å delta i ungdomsstormøtet.

Sfk ber departementet vurdere om det bør utredes om fornærmedes rett til å få oppnevnt bistandsadvokat for å delta ungdomsstormøtet i ungdomsstraff bør gjelde uavhengig av om domfelte får oppnevnt forsvarer.

I merknaden til gjeldende § 107 a (1) bokstav d heter det at regelen «*begrunnes i likhetshensyn, at det kan være krevende for fornærmede å møte lovbryteren, samt at fornærmede kan ha behov for informasjon om prosessen mv.*»⁵.

Både i ungdomsstraff og ungdomsoppfølging er målsettingen med ungdomsstormøtet at det skal gjennomføres et gjenopprettende møte mellom domfelte og fornærmede, samt at det skal utarbeides en ungdomsplan jf. konfliktrådsloven § 24 og § 25. Konfliktrådet er opptatt av at det gjenopprettende møtet mellom partene skal tilrettelegges og gjennomføres med utgangspunkt i fornærmedes behov. For å få til gode gjenopprettende prosesser er det avgjørende at fornærmede opplever å bli ivaretatt og at rammene for møtet er trygge og forutsigbare.

Konfliktrådenes erfaring er at mange fornærmede opplever det som krevende å møte lovbryteren. Bistandsadvokaten kan være en viktig støttespiller for fornærmede. Vår erfaring er at mange fornærmede i løpet av straffesaken opparbeider et tillitsforhold til bistandsadvokaten og dermed ber om og lytter til råd og innspill fra vedkommende. Bistandsadvokaten spiller i mange saker en viktig rolle i å få til et gjenopprettende møte i ungdomsstraffen. Bistandsadvokaten kan bistå fornærmede i dialogen med konfliktrådet i forkant av møtet og gi informasjon og råd til fornærmede om ungdomsstraff og om møtet i konfliktrådet. Bistandsadvokatens rolle i ungdomsstormøtet er å være en støtteperson. Vedkommende skal ikke opptre som en advokat i møtet. Det er nettopp rollen som støtteperson som er det sentrale. Mange fornærmede blir tryggere av å kunne ha med seg bistandsadvokaten i møtet. Etter vår oppfatning vil mulighet til å kunne ha med seg bistandsadvokaten bidra til at det faktisk blir gjennomført et gjenopprettende møte mellom partene. I noen saker trenger fornærmede tid for å vurdere om man vil delta i et slikt møte. Fornærmede kan også være i tvil om man i det hele tatt vil møte lovbryteren. I tillegg til å gi råd og innspill i slike saker kan bistandsadvokaten også fungere som en budbringer, slik at konfliktrådet får til en indirekte dialog mellom partene. Dette kan lede til at de møtes i konfliktrådet i løpet av straffegjennomføringsperioden.

Fornærmedes behov for å ha med seg bistandsadvokaten i ungdomsstormøtet er ofte begrunnet i andre forhold enn at domfelte har fått oppnevnt en forsvarer for å delta i ungdomsstormøtet. Sfk mener at fornærmedes rett til å ha med seg bistandsadvokaten ikke bør styres av om domfelte ønsker å ha med seg forsvareren i ungdomsstormøtet. For fornærmede kan det å få ha med seg bistandsadvokaten være avgjørende for om vedkommende sier ja til å møte domfelte. Deltar fornærmede i ungdomsstormøtet er praksis i dag at fornærmede og dens verger og støttepersoner forlater møtet når det

⁵ Prop. 135 L (2010-2011) s. 169.

gjenopprettende møtet er gjennomført. Disse personene deltar som hovedregel ikke når ungdomsplanen skal utarbeides. Domfeltes rett til i ungdomsstraff å få oppnevnt forsvarer til å delta i ungdomsstormøtet er først og fremst begrunnet i at det er «*ungdomsstormøtet som fastlegger innholdet i ungdomsplanen og som i realiteten bestemmer hvor krevende reaksjonen blir. Departementet mener det er nødvendig at også forsvarer deltar under ungdomsstormøtet, for å ivareta rettsikkerheten til den domfelte*»⁶. Forsvarerens primære rolle er dermed å påse at ungdomsplanen er forholdsmessig og gi råd til domfelte om vedkommende skal godta planen eller ikke. Bistandsadvokaten og forsvareren fyller dermed i utgangspunktet to forskjellige roller i ungdomsstormøtet. Fornærmedes rett til å få oppnevnt en bistandsadvokat er først og fremst begrunnet i at fornærmede kan ha behov for å ha vedkommende med i det gjenopprettende møte som en støtteperson. På denne bakgrunn kan ikke Sfk se at det er gode grunner for at fornærmedes rett til å få oppnevnt bistandsadvokat for å delta i ungdomsstormøte skal være betinget av at domfelte ønsker og får oppnevnt forsvarer.

Sfk mener at i ungdomsstraffen bør begge parter ha en rett til å få oppnevnt enten forsvarer og bistandsadvokat for å delta i ungdomsstormøtet. Denne retten bør gjelde uavhengig av om andre parten benytter seg av sin rett. Begge parter må i forkant av ungdomsstormøtet få beskjed om den andre part ønsker å benytte seg av retten. Dette sikrer en reell likhet for loven.

3.4 Kommentarer til lovutkastet kapittel 13

§ 13-1 Formålet med etterforskningen

I gjeldende straffeprosesslov § 226 (1) bokstav f er det fastslått at formålet med etterforskningen blant annet er å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for «*å tjene som forberedelse for behandling i konfliktrådet*». Denne bestemmelsen er ikke videreført i lovutkastet § 13-1.

Sfk savner en nærmere begrunnelse for at regelen ikke videreføres.

For å avklare om mekling eller oppfølging i konfliktråd, ungdomsoppfølging og ungdomsstraff er en aktuell strafferettslig reaksjon i den enkelte saken vil det i politiets etterforskning eksempelvis være vesentlig å avklare om:

- ungdommen har behov for oppfølging over tid og dermed er en kandidat til ungdomsoppfølging
- fornærmede har et behov for en gjenopprettende prosess
- lovbryteren kan gjennomføre straff i frihet
- lovbryteren er villig til å møte fornærmede
- fornærmede og lovbryter samtykker til konfliktrådsbehandling
- partene i hovedsak er enige om saksforholdet saken gjelder
- ungdom og verge samtykker til at ungdommens sak blir diskutert i konfliktrådets koordineringsgruppe⁷

⁶ Prop. 135 L (2010-2011) s. 123.

⁷ Se Prop. 57 L (2013-2014) punkt 10.6.1.3 «Koordineringsgruppe».

Begrunnelsen for innføringen av gjeldende straffeprosesslov § 226 (1) bokstav f i 2014 var at departementet delte arbeidsgruppens oppfatning om at «*dersom en skal lykkes med økt bruk av konfliktråd i straffesaker, må politiets arbeid med etterforskningen i større grad rettes mot dette.*»⁸.

Sfk mener at denne begrunnelsen fremdeles har gyldighet og ber om at gjeldende bestemmelse videreføres.

3.5 Kommentarer til lovutkastet kapittel 14 og 15 - pågrepelse og fengsling av barn

§ 14-1 Grunnvilkår for tvangstiltak. Mistanke-, kriminalitets- og forholdsmessighetskrav og § 15-11 Fengsling av mistenkte under 18 år

Sfk kan ikke se at gjeldende regel i straffeprosessloven § 174 om at «*personer under 18 år bør ikke pågripes hvis det ikke er særlig påkrevd*», er videreført i lovutkastet § 14-1. I § 14-1 (2) heter det at tvangstiltak kan benyttes når inngrepet er «*nødvendig og forholdsmessig*». Dette er en generell bestemmelse. Sfk er av den oppfatning at utvalget ikke har gitt en tilstrekkelig begrunnelse for at særregelen i straffeprosessloven § 174 ikke videreføres.

I gjeldende straffeprosesslov § 184 (2) er det fastslått at personer under 18 år «*skal ikke fengsles hvis ikke det er tvingende nødvendig*». I lovutkastet § 15-11 (1) om fengsling av barn er ordlyden endret. Det heter nå at mistenkte under 18 år «*kan helt unntaksvis fengsles*». Dette kan skape tvil om terskelen for fengsling av barn er endret, herunder om den senkes.

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter har i sitt høringssvar under punkt 4.1.4 «*Fengsling av barn*» pekt på svakheter ved utvalgets lovforslag. Sfk viser til deres kommentarer og tiltrer deres anbefalinger.

Sfk viser til at Sivilombudsmannen i sitt høringssvar og deres kommentar til lovutkastet § 15-11 har bedt om at departementet vurderer om hovedregelen om overføring til ungdomsenheter bør inntas i straffeprosessloven eller straffegjennomføringsloven. Sfk tiltrer denne anmodningen.

3.6 Kommentarer til lovutkastet kapittel 16

§ 16-1 Personundersøkelse

Utvalget foreslår i § 16-1 (1) bokstav b at personundersøkelser «*skal*» gjennomføres når mistenkte er under 18 år på handlingstidspunktet, med mindre det er klart uhensiktsmessig, eller saken gjelder ikke vedtatt forelegg eller påtaleunntatelse som bringes inn for retten.

Sfks standpunkt er at personundersøkelser er et viktig kartleggingsverktøy i saker hvor det tas ut tiltale mot mistenkte som er under 18 år på handlingstidspunktet. Opplysningene som innhentes om ungdommen er viktig for at domstolene skal utmåle en riktig og hensiktsmessig reaksjon i det enkelte tilfellet. Sfk kan imidlertid ikke stille seg bak utvalgets lovforslag i § 16-1 (1) bokstav b.

⁸ Prop. 57 (2013-2014) punkt 10.2.2.2 og punkt 10.2.4.3

Det er flere grunner til dette.

For det første vises det til at det etter dagens regelverk ikke er krav om personundersøkelse i alle saker hvor siktede var under 18 år på handlingstidspunktet. Etter gjeldende straffeprosesslov § 161 a annen setning er det kun et krav om at det «skal» foretas en personundersøkelse for mindreårige i saker hvor det tas ut tiltale mot en mindreårig. Unntaket er saker hvor det er «åpenbart unødvendig» eller saker som gjelder ikke vedtatt forelegg eller påtaleunntakelser som bringes inn for retten. De to sistnevnte unntakene er videreført i lovforslaget. Førstnevnte unntak er ikke videreført. I lovforslaget er det nå foreslått et unntak dersom det er «klart uhensiktsmessig» at en personundersøkelse gjennomføres. Sfk påpeker at utvalget ikke har utdypet hvordan dette vilkåret skal forstås og om det innebærer en realitetsendring i forhold til gjeldende rett.

I øvrige saker hvor siktede er mindreårig på handlingstidspunktet fastslår straffeprosessloven § 161 a første setning at det «kan» foretas en personundersøkelse for mindreårig.

Dagens sontring mellom sakstyper er vesentlig for å redusere tidsbruken og sikre en effektiv saksbehandling. I saker hvor siktede er mindreårig er dette særlig viktig. Barn har en annen oppfattelse av tid enn voksne. Av hensyn til straffens individualpreventive effekt, og straffereaksjonens rehabiliterende effekt bør det gå kort tid fra lovbruddet til reaksjon iverksettes.

Riksadvokaten stilte i punkt 2 i de foreløpige retningslinjene for ungdomsstraff, ungdomsoppfølging og oppfølging i konfliktråd⁹ datert 16. januar 2015 et krav om at påtalemyndigheten «skal» innhente personundersøkelse for mindreårige i *alle saker* hvor ungdomsoppfølging kunne være en aktuell reaksjon. Riksadvokaten skilte dermed ikke mellom saker som ble påtaleavgjort eller saker hvor det var aktuelt å stille ungdomsoppfølging som vilkår for betinget dom.

Det strenge kravet fra Riksadvokaten medførte at innhenting av personundersøkelser for mindreårige ble en flaskehals i saker hvor påtalemyndigheten vurderte ungdomsoppfølging som en aktuell påtalebeslutning. Resultatet ble at tidsbruken i mange saker ble unødvendig lang. Tilbakemeldingene var at påtalemyndigheten valgte å benytte andre straffereaksjoner enn ungdomsoppfølging for å overholde tidsfristen i straffeprosessloven § 249 (2). Kriminalomsorgen rapporterte at de ikke hadde kapasitet til å ta unna alle anmodningene om personundersøkelse for mindreårige. Riksadvokaten fikk fra flere hold tilbakemelding om at kravet burde justeres for å sikre en effektiv saksbehandling. Flere instanser anmodet om at det bare skulle være krav om personundersøkelse for mindreårige i saker hvor det faktisk var behov for dette. Politi og påtalemyndighet rapporterte flere steder at det i mange av sakene hvor ungdomsoppfølging var en aktuell reaksjon forelå andre relevante og tilstrekkelige utredninger/vurderinger av den mindreårig, blant annet drøftelser i konfliktrådets koordineringsgruppe.

⁹ Riksadvokaten (16.01.2015) «Ungdomsstraff, ungdomsoppfølging, oppfølging i konfliktråd- foreløpige retningslinjer» 2012/00090-004 KRI/ggr 341.3

På bakgrunn av tilbakemeldingene og det generelle ønsket om at en strafferettslig reaksjon – ikke minst av gjenopprettende art – bør komme tidsmessig nært opp til den straffbare handlingen, besluttet Riksadvokaten i brev av 14. desember 2015¹⁰ å justere kravet om personundersøkelse i alle saker hvor ungdomsoppfølging kunne være en aktuell reaksjon.

I saker hvor det er aktuelt å overføre saken til ungdomsoppfølging i konfliktrådet jf. straffeprosessloven § 71 a (2) eller å stille ungdomsoppfølging som vilkår for en påtaleunntatelse jf. straffeprosessloven § 69 (3) jf. straffeloven § 37 (1) bokstav j, ble kravet justert til en «kan-regel» i tråd med regelen i straffeprosessloven § 161 a første setning. Kravet i dag er at det må foreligge «*utredninger/vurderinger av barnet som gir den påtaleansvarlige et tilstrekkelig godt grunnlag for å treffe avgjørelse i saken*». I dag kan påtalemyndigheten dermed i disse sakene selv vurdere om det er behov for å innhente en personundersøkelse for mindreårige i den konkrete saken.

Sfk mener at dagens rettstilstand bør videreføres. Vi kan ikke se at utvalget har gitt en tilstrekkelig god nok begrunnelse for å endre den. Argumentene for å skille mellom påtalebeslutninger og saker hvor det tas ut tiltale har fremdeles gyldighet. Sfk ber om at de erfaringene man har gjort seg hittil blir tatt hensyn til når man skal utforme de endelige reglene for personundersøkelser for mindreårige i den nye straffeprosessloven.

I § 16-1 (1) bokstav b foreslås at det skal innhentes en «*personundersøkelse*» og ikke en «*personundersøkelse for mindreårige*» som i gjeldende straffeprosesslov § 161 a. Det skilles tilsynelatende ikke lenger mellom innhenting av personundersøkelse for voksne og personundersøkelse for mindreårige. Erfaringer fra praksis har vist at det i mange tilfeller er samlet inn omfattende informasjon om barnet i utarbeidelsen av personundersøkelsen. Det er ikke blitt tatt høyde for at det er tale om en mindreårig. Departementet var ved utarbeidelsen av dagens regel opptatt av at en personundersøkelse for mindreårige måtte tilpasses målgruppen og av at det ikke nødvendigvis var til barnets beste at det ble innsamlet mest mulig informasjon. Sfk viser til punkt 8 i Prop. 135 L (2010-2011) og da særlig punkt 8.5.3. Sfk har vært opptatt av at det bør utarbeides et eget kartleggingsverktøy som er tilpasset barn¹¹. Kriminalomsorgsdirektoratet orienterte Sfk den 12. mai 2017 om at slikt verktøy er blitt utarbeidet og lagt inn i deres systemer. Sfk ber om at dagens skille mellom personundersøkelser for voksne og personundersøkelser for mindreårige opprettholdes.

I någjeldende straffeprosesslov § 161 a (4) fastslås det at i saker hvor tiltalte er mindreårig «*skal*» opplysningene i personundersøkelsen «*bare meddeles retten og partene i møte for stengte dører og under pålegg om taushetsplikt*». Denne regelen er ikke videreført. Utvalget har ikke gitt en begrunnelse for at kravet om stengte dører frafalles. Personundersøkelsen inneholder ofte svært personsensitive opplysninger. Sfk er derfor av den oppfatning at dagens krav om stengte dører bør videreføres.

¹⁰ Riksadvokaten (14.12.2015) «Justering av retningslinjer for innhenting av personundersøkelse for mindreårige (PUM)» 2012/00090-011 GKL009 341.3

¹¹ Det vises blant annet til Sfks brev «*Bruk av PUM i de nye reaksjonene ungdomsstraff – ungdomsoppfølging*» til Sivilavdelingen i Justis og beredskapsdepartementet datert 6. januar 2016

Sfk har deltatt i en arbeidsgruppe i regi av Justis- og beredskapsdepartementet som har arbeidet med en revisjon av forskriften «Regler for personundersøkelser i straffesaker»¹². Utarbeidelse av personundersøkelse for mindreårige var et sentralt tema i denne gruppens arbeid. Ut fra ønsket om en effektiv saksbehandling i straffesaker mot mindreårige ble det i denne gruppen foreslått å sette en tidsfrist for utarbeidelse av personundersøkelse for mindreårige. Erfaringene hittil er at det varierer veldig hvor lang tid det tar å utarbeide en personundersøkelse for mindreårige. Årsaken til dette er blant annet kapasitetsutfordringer hos kriminalomsorgen og at praksisen for utarbeidelsen har vært ulik. Sfk ber departementet vurdere om det bør settes en lovbestemt frist for utarbeidelse av personundersøkelse for mindreårige eller om det er tilstrekkelig at denne eventuelt forskriftsfestes. Ut fra erfaringene hittil og de tilbakemeldingene Sfk har fått foreslår vi at personundersøkelser for mindreårige bør være ferdigstilt innen tre uker etter at anmodning om personundersøkelse er mottatt av kriminalomsorgen.

3.7 Kommentarer til lovutkastet kapittel 19

§ 19-5 Inndragning besluttet av påtalemyndigheten. Farlige gjenstander, våpenetterligninger og ting uten kjent persontilknytning

Det heter i lovutkastet § 19-5 (1) siste punktum at «*treffes det beslutning om påtale etter § 28-3 til § 28-6, skal krav om inndragning av ting som angitt i bokstav a eller b tas med i saken*».

Sfk presiserer at vi tolker ordlyden «*tas med i saken*» slik at det henvises til straffesaken og ikke konfliktrådssaken. Vi legger dermed til grunn at inndragningen ikke skal være en del av saken som behandles i konfliktrådet.

3.8 Kommentarer til lovutkastet kapittel 28

§ 28-1 Frist for påtalevedtak

Etter någjeldende straffeprosesslov § 249 (2) skal spørsmålet om tiltale «*avgjøres innen 6 uker etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken*» dersom mistenkte var under 18 år på handlingstidspunktet. Tiltalsspørsmålet kan likevel avgjøres senere dersom hensynet til etterforskningen eller andre grunner «*gjør det nødvendig*».

Denne tidsfristen er ikke videreført i forslaget til ny straffeprosesslov. I lovutkastet § 28-1 er kravet at påtalespørsmålet avgjøres «*så snart saken er tilstrekkelig opplyst og innen rimelig tid etter at noen er å anse som mistenkt*».

Etter Sfks syn gir dagens fristregel et så viktig signal om at saker mot unge lovbrøyttere må behandles raskt og gis høy prioritet at vi på det sterkeste anmoder om at seksukersfristen fremdeles må stå i loven.

Utvalget har ikke gitt en begrunnelse for hvorfor fristregelen i saker hvor mistenkte er mindreårig på handlingstidspunktet ikke videreføres i loven.

¹² FOR-1986-10-22-2373

Tilbakemeldingene Sfk har fått fra politi og påtalemyndighet er at dagens lovfestede fristregel er en viktig faktor for at disse sakene blir prioritert. Vi har fått tydelige signaler om at lovfestingen bidrar til at saksbehandlingstiden i disse sakene holdes nede og at man etterstreber å holde seg innenfor den lovbestedte fristen. I en hverdag hvor ressursene er knappe og det må foretas knallharde prioriteringer er vårt inntrykk at lovfestingen har gitt disse sakene en prioritert status og at det har en gjennomslagskraft å vise til at fristen faktisk er lovfestet.

Dagens fristregel i § 249 (2) ble innført ved lovendring 21. mars 2003 nr. 18. Sfk viser til begrunnelsen for innføringen av regelen i Ot.prp. nr. 106 (2001-2002) punkt 3.4. Argumentene gjør seg etter vår mening i like stor grad gjeldende i dag. Sfk viser derfor til og tilslutter seg disse. Sfk kan ikke se at utvalget har fremlagt noen gode grunner for at det ikke lenger er behov for at seksukersfristen er lovfestet. I lys av de gode resultatene dette har gitt bør det kunne forventes at terskelen for å endre dette bør ligge høyt. Sfk mener at det bør foretas en grundig drøftelse av om utvalgets lovforslag er i tråd med barnets beste og de krav som stilles etter Barnekonvensjonen.

For barn og ungdom har tidsperspektivet en annen betydning enn for voksne. Barnets utvikling tar ingen pauser. Det er derfor nødvendig å reagere raskt for å oppnå tilsiktet effekt. I den norske versjonen av den generelle kommentaren fra Barnekomiteen om behandling av barn i straffesystemet, General Comment nr. 10. punkt 51 vises det til at det: *«(i)nternasjonalt er enighet om at det for barn som er i konflikt med loven, skal gå så kort tid som mulig fra lovovertrедelsen blir begått, til det foreligger en endelig reaksjon på handlingen. Jo lengre denne perioden er, desto mer sannsynlig er det at reaksjonen mister sin tiltenkte positive og pedagogiske effekt, og desto mer sannsynlig er det at barnet vil bli stigmatisert.»*

Sfk er opptatt av at det, både av hensyn til lovbrøyer og fornærmede i saken, går minst mulig tid fra lovbruddet til reaksjonen iverksettes. Dessverre ser vi at konsekvensene av lang saksbehandlingstid blant annet er at barn begår nye lovbrudd eller mister motivasjonen til å gjennomføre ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging. Videre erfarer vi at både lovbrøyer og fornærmede i mange saker har problemer med å se nytten av en gjenopprettende prosess når det er gått lang tid fra hendelsen. Vi er derfor bekymret for konsekvensene av at seksukersfristen ikke videreføres i lovs form.

Sfk viser også til en nylig utgitt artikkel i Tidsskrift for strafferett *«Unødig ventetid ved ungdomsoppfølging og ungdomsstraff: Påtalemyndighetens ansvar for saksflyten»* av Morten Holmboe, hvor viktigheten av rask saksbehandling i disse sakene understrekes¹³.

Sfk finner også grunn til å påpeke at utvalget i lovutkastet § 34-2 (3) og § 39-5 siste punktum har valgt å beholde den lovbestedte fristen for hovedforhandling og ankeforhandling.

¹³ Morten Holmboe. (2017) «Unødig ventetid ved ungdomsoppfølging og ungdomsstraff. Påtalemyndighetens ansvar for saksflyten». Tidsskrift for strafferett, årgang 17, nr. 1, 2017 s. 3-5

Begrunnelsen er at det er tale om «en relativt begrenset gruppe saker» og at det er «utvilsomt viktig» at saker som «involverer unge lovbrøyttere prioriteres». Det fremheves også at «reglene stort sett har fungert bra»¹⁴. Sfk støtter selvsagt utvalgets forslag, og mener at de samme argumentene gjør seg gjeldende for påtalevedtak. Vi mener at dette underbygger at også fristregelen i dagens § 249 (2) bør videreføres i ny straffeprosesslov.

§ 28-3 Påtaleunntatelse

I dag kan både mekling i konfliktråd, ungdomsoppfølging og oppfølging i konfliktråd stilles som vilkår for en påtaleunntatelse jf. straffeprosessloven § 69 (3) jf. straffeloven § 37 (1) bokstav i og j.

Adgangen til å stille vilkår om konfliktrådsbehandling er ikke videreført i utkastet til ny straffeprosesslov. Utvalgets begrunnelse er at dette «anses overflødig ved siden av bestemmelsen om overføring til konfliktråd i utkastet § 28-4»¹⁵.

Sfk etterlyser en utdypning av utvalgets standpunkt om at muligheten til å stille vilkår om konfliktrådsbehandling er å «anse som overflødig».

Vi er ikke enige i utvalgets standpunkt. Vi mener i motsetning til utvalget at forslaget innebærer en «realitetsendring av betydning»¹⁶.

Det er flere grunner til at vi ber om at dagens regel videreføres.

En omfattende internasjonal studie underbygger den positive effekten av gjenopprettende prosesser, både for fornærmede, for gjerningspersonen og for lokalsamfunnet¹⁷. Gjenopprettende prosesser viste størst effekt i alvorligere voldssaker, framfor enkle tyverisaker. Gjenopprettende prosesser ga færre tilbakefall enn etter fengselsstraffer, for både voksne og unge. Fornærmede som hadde deltatt i gjenopprettende prosesser, hadde betydelig redusert omfang av post-traumatisk stress-symptomer. Både fornærmede og gjerningspersoner opplevde større grad av rettferdighet i gjenopprettende prosesser enn i det ordinære strafferettssystemet. En vellykket gjenopprettende prosess kan bidra til den sosiale ro ved at lokalsamfunnet får en trygghet for at gjerningspersonen har forstått alvorret i sine handlinger¹⁸. I tillegg medførte bruk av gjenopprettende prosesser lavere kostnader for rettsvesenet¹⁹. Den positive betydningen av gjenopprettende prosesser for de som har vært utsatt for lovbrudd er internasjonalt anerkjent. Europarådet, FN og EU, har anbefalinger og retningslinjer på området²⁰. Gjenopprettende prosesser kan bidra til å styrke fornærmedes posisjon, og til at fornærmede kan komme ut av en eventuell offerrolle.

¹⁴ NOU 2016:24 punkt 18.1.10 s. 418

¹⁵ NOU 2016:24 punkt 16.3 s. 359

¹⁶ NOU 2016:24 punkt 16.3 s. 359

¹⁷ Sherman & Strang (2007) Restorative justice: the evidence. The Smith Institute. http://www.iirp.edu/pdf/RJ_full_report.pdf nedlastet 09.03.17

¹⁸ Morten Holmboe (2016) «Fengsel eller frihet: Noe om reaksjonsvalg i norsk strafferett». Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap, 103 (1), 4-35 s. 7

¹⁹ op.cit. Sherman & Strang, 2007

²⁰ Council of Europe. (1999) "Recommendation No. R 99 (19) of the Committee of Ministers of the Council of Europe to Member States concerning Mediation in Penal Matters."

Ved ikke å videreføre adgangen til å stille konfliktrådsbehandling som vilkår for påtaleunntelser, fratas påtalemyndigheten muligheten til å vurdere og eventuelt stille vilkår om gjenopprettende prosesser i saker hvor dette anses viktig ut fra fornærmedes behov. Sfk ber derfor om at dagens ordning videreføres av hensyn til fornærmede.

Mekling og oppfølging i konfliktråd er straffereaksjoner som særlig har til formål å forebygge nye lovbrudd og bidra til den enkeltes lovbyters rehabilitering. Målet med ungdomsoppfølging er å motvirke at unge lovbytere utvikler en kriminell løpebane og bidra til en positiv utvikling. Sfk mener derfor det er viktig at påtalemyndigheten fremdeles har mulighet til å velge disse alternativene i saker der det fremstår som mest riktig. Forslaget fra utvalget innebærer at handlingsrommet til påtalemyndigheten innsnevres som følge av at muligheten til å stille vilkår som per i dag er anerkjent for å kunne fremme lovbyters rehabilitering og resosialisering fjernes.

Påtaleunntatelse kan anvendes i saker som er av en mer alvorlig karakter enn saker som normalt overføres til konfliktrådet etter straffeprosessloven § 71 a. Selv om overføring etter § 71 a er en foretrukket reaksjon for barn og unge kan forholdets alvorlighet eller gjerningspersonens gjentatte kriminalitet innebære at påtalemyndigheten vurderer den konkrete saken slik at en overføring til konfliktråd ikke er en tilstrekkelig streng reaksjon. Sfk antar at det er utilsiktet fra utvalgets side at barn og unge som har behov for oppfølging over tid ikke skal få muligheten til å gjennomføre ungdomsoppfølging eller oppfølging i konfliktråd i slike tilfeller.

Vi påpeker at muligheten til å stille vilkår om konfliktrådsbehandling for en påtaleunntatelse per i dag blir brukt som en straffeskjerpene reaksjon ved gjentatt kriminalitet eller brudd på vilkårene for mekling, oppfølging i konfliktråd eller ungdomsoppfølging. Riksadvokaten har fastslått at påtalemyndigheten primært bør ilegge oppfølging i konfliktråd eller ungdomsoppfølging etter straffeprosessloven § 71 a (1) og (2), fremfor å stille reaksjonen som vilkår for påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 69 (3) jf. straffeloven § 37 bokstav i og j. En påtaleunntatelse med vilkår om reaksjonen vil kunne være en strengere påtaleavgjørelse, og kan dermed være et alternativ dersom siktede ikke møter i konfliktrådet, bryter vilkårene i planen eller begår nye straffbare handlinger²¹. Denne mulighet vil forsvinne med utvalgets forslag.

Vi viser videre til at konfliktrådsbehandling kan settes som vilkår for en betinget dom, jf. straffeloven 37 (1) bokstav i og j. Vilråene kan altså fastsettes av domstolene i mer alvorlige saker enn når påtalemyndigheten tar en slik beslutning. Harmonisering av og sammenheng i regelverket tilsier derfor etter vår oppfatning at konfliktrådsbehandling fortsatt bør kunne

United Nations. (2000) *“UN Basic Principles on the use of restorative justice programmes in Criminal Matters.”*

European Commission. (2012) *“Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA”*

²¹ Riksadvokaten (16.01.2015) «Ungdomsstraff, ungdomsoppfølging, oppfølging i konfliktråd- foreløpige retningslinjer» 2012/00090-004 KRI/ggr 341.3

settes som vilkår for påtaleunntatelser i saker der påtalemyndigheten mener dette er rett reaksjon.

Tilbakemeldingene Sfk har fått fra politi og påtalemyndighet er at det er ønskelig å videreføre dagens «trappetrinnløsning» - der man i saker med unge lovbytere kan begynne på det laveste trinnet for deretter å stramme til ved behov. Jo flere trinn man har til rådighet, jo bedre mulighet har man til enhver tid å velge den straffereaksjonen som fremstår som riktig ut fra lovbruddets art og alvorlighet og lovbyteren og fornærmedes behov i saken.

§ 28-4 Overføring til konfliktråd

Etter Sfks syn er det positivt at det i lovutkastet § 28-4 (3) er foreslått at overføringen til konfliktrådet kan skje på vilkår etter reglene i § 28-3 (2) til (4).

I lovutkastet § 28-4 (1) bokstav c og § 29-5 (1) bokstav c har utvalget brukt betegnelsen «*annen oppfølging*». Vi antar at det her henvises til den strafferettslige reaksjonen «*oppfølging i konfliktråd*». Vi foreslår at denne betegnelsen også brukes i ny straffeprosesslov da det er slik reaksjonen er betegnet i konfliktrådsloven og i straffeloven.

I lovutkastet § 28-4 (2) heter det at «*overføring krever samtykke etter konfliktrådsloven § 11*». Sfk støtter utvalget i at «*loven skal utformes i et klart og godt språk og være informativ og brukervennlig, også for ikke-jurister.*»²².

Samtykkekravet er helt sentralt. For sikre at innholdet i kravet er klart og tydelig forslår vi at henvisningen til konfliktrådsloven § 11 fjernes. Vårt forslag er å innta det vesentligste i konfliktrådsloven § 11 i lovteksten i § 28-4. Vi mener at det bør fremkomme at samtykke må være reelt og informert. Vi ber departementet om å vurdere om det også bør inntas i lovteksten at partene i det vesentligste må være enige om de faktiske forhold. I saker som overføres til meklings eller oppfølging i konfliktråd er det et krav om samtykke både fra siktede og fornærmede og deres eventuelle verger. I saker som overføres til ungdomsoppfølging i konfliktråd er det kun krav om samtykke fra siktede og dennes eventuelle verger. Vi anmoder om at dette skillet fremkommer eksplisitt i ny straffeprosesslov. Vi viser også til at den foreslåtte henvisningen til konfliktrådsloven § 11 kan skape tvil om det er påtalemyndigheten eller konfliktrådet som har ansvaret for å innhente et informert og reelt samtykke i forkant av påtaleavgjørelsen. Etter gjeldende rett er dette påtalemyndighetens ansvar og vi antar at utvalgets forslag ikke har til hensikt å endre dette.

Sfk ser det som positivt at det fremgår eksplisitt av lovutkastet § 28-4 (2) siste punktum at det er påtalemyndigheten som skal fastsette gjennomføringstiden i disse sakene. Dette er også fastslått i konfliktrådsloven § 23 (2) første setning. Sfks erfaring er at dette ikke alltid er klart for påtalejuristene. Konfliktrådene har mottatt påtegninger hvor det er lagt opp til at konfliktrådet skal fastsette gjennomføringstiden. Vi har også mottatt saker hvor det ikke er satt en konkret gjennomføringstid, men henvist til at reaksjonen kan ha en varighet på «*inntil ett år*».

²² NOU 2016:24 s. 96

3.9 Kommentarer til lovutkastet kapittel 29

§ 29-5 Omgjøring av vedtak om overføring til konfliktråd

Sfk støtter at det inntas en egen bestemmelse om når et vedtak om overføring til konfliktråd kan omgjøres. Per i dag er dette regulert i konfliktrådsloven. Det er positivt at dette nå også inntas i straffeprosessloven.

Vår forståelse er at § 29-5 regulerer omgjøring av vedtak truffet med i hjemmel i foreslåtte § 28-4. Vi legger til grunn at bestemmelsens første ledd bokstav a knytter seg til brudd på vilkår som er fastsatt etter reglene i § 28-3 (2) til (4) jf. § 28-4 (3). Videre legger vi til grunn at første ledd bokstav b gjelder brudd i saker som er overført med hjemmel i § 28-4 (1) bokstav a (overføring til mekling i konfliktråd). Denne korresponderer med reglen i konfliktrådsloven § 21 (2). Første ledd bokstav c legger vi til grunn at knytter seg til brudd i saker som er overført med hjemmel i § 28-4 (1) bokstav b og bokstav c (overføring til ungdomsoppfølging i konfliktråd og overføring til oppfølging i konfliktråd). Vi ber departementet vurdere om dette bør tydeliggjøres i den endelige lovteksten.

Vi gjør oppmerksom på at det ikke er henvist til konfliktrådsloven § 34 (1) første punktum i § 29-5 (1) bokstav c. Videre anbefaler vi å bruke betegnelsen «*oppfølging i konfliktråd*» i istedenfor «*annen oppfølging*». Se også vår kommentar til § 28-4 (1) bokstav c.

3.10 Kommentarer til lovutkastet kapittel 34 og kapittel 39

§ 34-2 Rettens innledende behandling og 39-5 Forberedelser til ankeforhandling.

Berammelse

Sfk synes det er positivt at fristen for hovedforhandling og ankeforhandling foreslås justert slik at den nå gjelder for mistenkte som er under 20 år når saken kommer inn til retten (tingretten) eller på henvisningstidspunktet (lagmannsretten).

Som nevnt er Sfk opptatt av at det går kort tid fra lovbrudd til reaksjon iverksettes. Vi finner grunn til å nevne at vår erfaring dessverre er at ankeforhandlinger i mange tilfeller er en tidstyv av rang til tross for dagens fristregler. Særlig gjelder dette saker hvor tiltalte er over 18 år på henvisningstidspunktet. Vi har også sett eksempler på at fristen ikke overholdes til tross for at tiltalte er mindreårig når saken blir henvist til ankeforhandling²³. I lys av dette tiltrer vi utvalgets forslag og støtter dets begrunnelse for at fristene bør være lovfestet og at de bør omfatte flere saker enn i dag.

Vi ber imidlertid departementet om å vurdere om fristreglene bør avhenge av mistenktes alder på tidspunktet for når saken kommer inn til tingretten eller på henvisningstidspunktet. Realiteten er at uavhengig av mistenktes alder dreier saken seg om behandling av lovbrudd begått før fylte 18 år. Vi ber departementet vurdere om utgangspunktet for fristene heller bør være alder på handlingspunktet. I mange tilfeller er ungdommen helt uforskyldt i at det går lang tid fra lovbrudd til hovedforhandling eller at det tar lang tid før ankeforhandlingene kan gjennomføres.

²³ Vi viser blant annet til HR-2016-1365-A avsnitt 22 og 23 og nylig avsagte LA-2017-30801

3.11 Kommentarer til lovutkastet kapittel 40

Generelt anmoder Sfk departementet om å gjennomgå reglene i kapittel 40 i lys av at det er konfliktrådet som har ansvaret for å gjennomføringen av de strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff, ungdomsoppfølging og oppfølging i konfliktråd, jf. konfliktrådsloven § 1 (2).

§ 40-2 Iverksetting

Utkastet til ny straffeprosesslov viderefører ikke ordningen med en særskilt fullbyrdingsordre før iverksettelse av straffegjennomføringen. Utvalget foreslår at straff og andre strafferettslige reaksjoner skal fullbyrdes straks vilkårene er tilstede. Sfk støtter forslaget og tiltrer utvalgets begrunnelse. Vår erfaring hittil er at dagens fullbyrdingsregler bidrar til unødvendig tidsbruk i mange av våre saker. Som følge av dette sendte Sfk i november 2016 et brev til alle landets politidistrikt der vi anmodet distriktene om å vurdere egen praksis for oversendelse av rettskraftige dommer til konfliktrådene i lys av at tidsbruken i disse sakene bør reduseres til et minimum.

Som påpekt i høringssvaret fra Juristforbundet Kriminalomsorgen inneholder lovutkastet § 40-2 (1) bokstav a en direkte feil. Ansvaret for å iverksette og gjennomføre ungdomsstraff tilligger konfliktrådene og ikke kriminalomsorgen, jf. konfliktrådsloven § 1 (2) og reglene i konfliktrådsloven kapittel 4. Lovforslaget må derfor revideres i lys av dette.

Vi viser også til at mekling og oppfølging i konfliktråd, samt ungdomsoppfølging, kan settes som vilkår for en betinget dom og at konfliktrådene også har ansvaret for å iverksette og gjennomføre disse reaksjonene jf. konfliktrådsloven § 1 (2). Etter Sfks syn tilsier lovtekniske hensyn at konfliktrådets ansvar for å iverksette disse reaksjonene også bør inntas i utkastet til § 40-2.

Gjeldende straffeprosesslov § 459 og lovutkastet § 40-2 (2) bokstav a fastslår at kriminalomsorgen skal utsette fullbyrdingen av samfunnsstraffen dersom straffegjennomføring er utilrådelig som følge av domfeltes psykiske tilstand eller helse forøvrig. I dagens straffeprosesslov finnes det ikke en tilsvarende regel som pålegger konfliktrådet det samme når noen er idømt ungdomsstraff eller ved en betinget dom med vilkår om ungdomsoppfølging eller oppfølging i konfliktråd. Vi ber om at departementet vurderer om det bør stilles tilsvarende krav til konfliktrådet i den nye straffeprosessloven.

Vi viser videre til at ungdomskoordinator eller konfliktrådet i medhold av konfliktrådsloven § 30 kan utsette gjennomføringen av ungdomsstraff, ungdomsoppfølging og oppfølging i konfliktråd²⁴ dersom domfeltes eller siktedes helsetilstand tilsier det eller det for øvrig foreligger særlig tungtveiende grunner som gjør det særlig vanskelig å gjennomføre reaksjonen. Ved ungdomsstraff skal ungdomskoordinatoren når det fremstår som nødvendig for at avbruddet skal være sikkerhetsmessig forsvarlig og etter samtykke fra de obligatoriske deltakerne i ungdomsstormøtet og oppfølgingsteamet fastsette slike vilkår som nevnt i § 31 annet ledd, jf. konfliktrådsloven § 30 siste punktum. Departementet oppfordres til å vurdere om dette har betydning for den endelige utformingen av § 40-2.

²⁴ Jf. konfliktrådsloven § 36 (3)

3.12 Kommentarer til forslaget om endring av domstolsloven § 159 a

Utvalget foreslår at domstolsloven § 159 a endres. Sfk benytter derfor anledningen til å anmode departementet om å vurdere om det bør innføres særlige forkynningsregler for saker hvor domfelte var mindreårig på handlingstidspunktet og blir idømt samfunnsstraff, ungdomsstraff eller betinget dom med vilkår ungdomsoppfølging.

Det følger av straffeloven § 52 b (2) at når en dom på ungdomsstraff blir lest opp eller forkynt for den domfelte, skal vedkommende gjøres nærmere kjent med hva dommen går ut på, og med følgene av brudd på bestemmelsene gitt i eller i medhold av konfliktrådsloven § 31, og av at det begås en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden. Sfk er opptatt av at dette må skje på en måte som tar hensyn til ungdommens modenhet og alder.

Som påpekt tidligere er Sfk ut fra et barneperspektiv svært opptatt av at tidsbruken fra lovbruddet begås til reaksjonen iverksettes må reduseres til ett minimum.

Sfk ber departementet vurdere om det kan være til barnets beste om det i disse sakene blir innført en hovedregel om enten domsforkynnelse eller fremmøteforkynnelse. Om dommen skal forkynnes i rettsmøtet, på rettens kontor eller annet offentlig kontor må vurderes konkret i den enkelte sak. Sfk er imidlertid av den oppfatning at man ikke bør benytte postforkynnelse i disse sakene. Vår erfaring er at dette medfører at det går lang tid fra dom er avsagt til konfliktrådet får oversendt saken for iverksettelse. I denne perioden øker risikoen for nye lovbrudd. Vi opplever også at ungdom kan ha liten motivasjon til å gjennomføre om det går for lang tid fra handling til iverksettelse. Muligheten for å få gjennomført en gjenopprettende prosess kan også reduseres dersom det går for lang tid.

Vår vurdering er at doms- eller fremmøteforkynning kan bidra til at tidsbruken reduseres, hvilket utvilsomt er til barnets beste. Det kan også bidra til en god start på straffegjennomføringen ved at retten kan forklare ungdommen hva straffen innebærer og hvilke krav som stilles i en form og et språk som er tilpasset ungdommen. Det bør også åpnes for at ungdommen kan stille spørsmål. Det kan også vurderes om ungdoms-koordinator skal inviteres for å gi informasjon om konfliktrådet og straffegjennomføringen.

En slik hovedregel kan bidra til at ungdommen faktisk møter slik at dommen kan bli forkynt, og dermed rettskraftig. Sfk antar at en innkalling til doms- eller fremmøteforkynning vil oppfattes som mer alvorlig og forpliktende enn en postforkynning. Forsvarer vil også kunne innkalles og dermed bidra til at ungdommen stiller. Forsvarer har rett på honorar jf. stykkprisforskriften § 7 siste ledd. Sfk anmoder likevel departementet om å vurdere om det bør særskilt bør reguleres i straffeprosessloven kapittel 3 at ungdommen har rett på oppnevnt forsvarer i slike tilfeller.

4. Avslutning

Eventuelle spørsmål kan rettes til Hanne Winther Martinusen eller Frøydis Heyerdahl, jurister hos Sfk.

Oslo, 15. august 2017

Med vennlig hilsen

Lise Sannerud
Direktør

Hanne Winther Martinusen
Seniorrådgiver/jurist

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

